

УДК 373.3(73)+373.3(477)

ПОЧАТКОВА ОСВІТА ПО-АМЕРИКАНСЬКИ ТА ЇЇ УКРАЇНСЬКІ ВТІЛЕННЯ

Павленко Ю.Г., Рябчун К.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Стаття присвячена вивченню освітньої системи США. Здійснено компаративний аналіз основних підходів до освітнього процесу в американській початковій освіті задля поліпшення навчання і виховання молодших школярів у контексті сучасного реформування системи освіти в Україні. Виокремлено прогресивні ідеї, підходи й методи навчання, які пройшли перевірку часом у початковій ланці освіти сполучених штатів Америки, вже здобули інтерес української педагогічної громади та заслуговують на подальше втілення в українському освітньому просторі. Розглянуто американський досвід реалізації особистісно орієнтованого й індивідуального підходів у навчанні й вихованні, організації демократичного навчання, інклюзивної освіти, використання здоров'язбережувальної освітньої технології, ігрового і проектного методів навчання, тестування молодших школярів. Окреслено можливості впровадження такої практики в Україні.

Ключові слова: освітня система, початкова освіта, США, Нова українська школа, реформування освіти, інновації в освіті.

Постановка проблеми. Інтеграція української освіти в світовий освітній простір передбачає різнобічне вивчення зарубіжного шкільного досвіду та упровадження найбільш цінних здобутків у вітчизняну практику. Особливо це питання є актуальним сьогодні, коли в Україні активно реформується освітня галузь, упроваджується концепція «Нова українська школа».

Америка – одна з найуспішніших та найрозвинутіших країн у світі. Безперечно, успіх держави залежить від розвитку науки і освіти, тому американський досвід освітніх рішень, зокрема на початковій ланці, є цікавим і цінним для ретельного теоретичного аналізу і практичного втілення в українську національну освітню практику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Систему освіти США у загальному вигляді вивчали зарубіжні (Б. Вульфсон, Дж.Т. Гатто, Т. Глазз, О. Джурицький, В. Джейнес, Л. К'юбан, Д. Флойд) та вітчизняні (С. Калашнікова, В. Лунячек, Н. Маслак, О. Романовський, С. Сисоєва) науковці. Окремі прогресивні американські освітні технології стали предметом дослідження багатьох вчених (Дж. Дьюї, Й. Девей, В. Мадзігон, Б. Мельниченко, О. Россбак).

У березні 2018 року затверджено новий Державний стандарт початкової загальної освіти, за яким уже навчаються усі першокласники України. Загалом змінено 13 навчальних програм для початкової школи. Фахівці, які працювали над проектом, орієнтувалися на західні моделі, зокрема освітній досвід США, Польщі, Болгарії, Фінляндії й інших країн [6].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Нині, на етапі активного освоєння прогресивного зарубіжного освітнього досвіду особливо актуальними виявляються питання глибокого дослідження, узагальнення та порівняння нововведень з уже добре нам відомими підходами. Вивчення педагогічної вза-

ємодії в американській початковій школі, методи та прийоми роботи з дітьми може стати цінним джерелом для трансформаційних процесів в початковій освіті України.

Мета статті: з'ясувати сутнісні риси початкової освіти США, виокремити такі її особливості, що активно втілюються в нову українську початкову школу і, на думку авторів, спроможні поліпшити процес і результат освітнього процесу.

Виклад основного матеріалу. Розвиток освітньої галузі в США характеризується безперервними динамічними реформами, особливо у ХХ столітті. При цьому велику увагу американці завжди приділяли якості освіти. Так, у 60-70-х роках створено нову модель навчання «Школа майбутнього» (Оклефський коледж у Пітсбурзі, коледж Ітон Ереа тощо), запроваджено концепцію кооперативного навчання (80-90-ті роки) та ще більше поширено проектну технологію [5], проведено кілька освітніх реформ («Основна ціль американської освіти» (1981), «Нація у небезпеці» (1983), «Америка 2000 – освітня стратегія» (1991), «Цілі 2000 – закон про освіту у США» (1994), «Національні цілі освіти» (1990) тощо) [9, с. 12-13].

О. Локшина зауважує, що у процесі проведення освітніх реформ американської середньої школи значного оновлення зазнали педагогічні технології та зміст освіти, який передусім відповідає вимогам доступності інформаційного матеріалу та практичності здобутих знань. [3]. В. Лунячек підкреслює, що на початку ХХІ століття США переконаливо демонструють, що освіта – це «інвестиція в людину», котра відіграє все важливішу роль у забезпеченні конкурентних переваг США як у межах національної, так і світової економіки [4, с. 17].

Потрібно зауважити, що система освіти в США має свою особливу структуру, вона охоплює три рівні: I рівень – дошкільна освіта – представлена дошкільними установами – дитсадками (kindergardens) та підготовчими

дошкільними центрами (preschools); II рівень – шкільна освіта – об'єднує елементарну (початкову) школу (elementary schools), школу неповної середньої освіти (middle schools) та старшу (повну) школу середньої освіти (high schools); III рівень – вища освіта (higher education/postsecondary education) – представлена коледжами, університетами, технологічними інститутами, школами (college, university, institute of technology), які дають можливість здобути освіту на рівні різних освітніх програм (associate's degree, bachelor's degree, master's degree, Ph.D.).

Слід зазначити, що відвідувати дошкільні заклади (preschool) у США – не обов'язково. Діти можуть почати навчання з першого класу, тому першим рівнем обов'язкової освіти є початкова школа (elementary education). При цьому діти починають навчання у стінах дошкільного закладу освіти (kindergarten) у віці 5 років, а в 6-7 – ідуть до власне початкової школи (elementary school). Навчання на рівні початкової освіти триває п'ять років. Навчальний план школи, як і в нас, складається з двох блоків: обов'язкових предметів і тих, що визначаються школою, її радою.

У результаті ретельного теоретичного аналізу було виокремлено такі особливості освіти в США, які актуалізувалися нині і в Новій українській школі, передусім початковій її ланці.

1. *Повага до особистості, індивідуальний підхід до учня.* Одним із головних чинників, що вирізняє американську школу з-поміж інших – непідробна повага до особистості учня, яка виявляється навіть у дрібницях. Наприклад, американські вчителі називають учнів не за прізвиськом, а виключно за ім'ям. Крім того, до дошки школярів-американців викликають значно рідше, ніж наших, існує неписане правило: якщо дитина з якихось причин ухиляється від привселюдних відповідей, її не примушують, не акцентують увагу на цьому, адже існує спосіб перевірки результатів навчання у письмовій формі.

Як свідчать опитування, проведені інтернет-ресурсом «Новое время», дітей в Америці не порівнюють один з одним, там виключення привселюдне приниження людської гідності дитини. У випадку, коли в американській школі вчитель, наприклад, назвав дитину дурною при всьому класі, він миттєво буде звільненим з роботи, а також притягнутим до суду. Батьківські збори, до речі, проводять виключно в індивідуальній формі [8].

2. *Демократичне навчання.* Коли постає питання, яку школу обрати, батьки з-поміж багатьох варіантів шкіл (приватна, державна, спеціалізована, християнська (з релігійною складовою), домашня) обирають саме той, який найбільше підходить для їхньої родини. Зауважимо, навчальний план у державній по-

чатковій освіті визначається шкільними округами, які обирають підручники та довідники до навчальних програм, у яких відображено зміст навчання для конкретного класу.

У американських освітніх установах панує не звична для слов'янського сприйняття атмосфера: діти вільно пересуваються у шкільному приміщенні, однак, відбувається це в межах групи або класу, і при цьому існують чіткі дисциплінарні правила та розклад.

Вчителі в США вбачають своє завдання не лише в тому, щоб надати дітям вибір, але також у тому, щоб ретельно структурувати діапазон доступного вибору. При цьому вони встановлюють «чіткі обмеження на прийнятну поведінку» (setting clear limits on acceptable behavior). Наприклад, американські молодші школярі вільно можуть обрати, у яку гру будуть грати під час опрацювання навчального змісту, але повністю знехтувати роботою на уроці – не в праві.

3. *Ігровий метод навчання та не перевантаження домашніми завданнями.* Потрібно наголосити, що початкова освіта в США передусім спрямована на загальний розвиток дитини, збагачення кругозору. Діти опановують основи природничих наук, історії, правопису, займаються творчою діяльністю й при цьому більшість інформації подається в ігровій формі: діти можуть сидіти не за партами, а в колі на килимі, також не існує фіксованого початку і кінця уроку.

У США вважають, що найбільшою мірою дитина може бути щасливою у грі, й роль учителя – це роль фасилітатора, а не керівника. Проте, американські фахівці переконані, що гра і щастя не є чимось важливішим, ніж робота та навчання. Більше того, вони вважають, що гра є дитячою працею [8].

Слід зазначити, що обсяг домашнього завдання у початковій школі Америки чітко регулюється часовими рамками. National Education Association встановила, що першокласник має витратити на домашню роботу не більше 10-20 хвилин щодня. Щорічно це число збільшується на 10 хвилин і не більше.

Зауважимо, що американські молодші школярі пишуть лише олівцем та друкованими літерами. Завдання виконують на аркуші формату А4, при цьому вчитель перевіряє лише правильність розв'язування задач чи логічне донесення думки в тексті. Відповіді до завдань можна навіть малювати. Зошити в лінійку та клітинку взагалі не використовуються.

Також у США школярам часто задають додому різноманітні довготривалі проекти, які потрібно виконати впродовж тижня чи місяця.

На нашу думку, такий підкреслено релаксний стиль навчальної діяльності максимально відповідає природі дитини молодшого шкільного віку, забезпечує реалізацію *здоров'язберезувальної технології навчання* й заслуговує на увагу укра-

їнської педагогічної громади, передусім вчителів початкової ланки освіти.

4. *Проектний метод.* У контексті розгляду особливостей американської освітньої системи цьому методу навчання потрібно приділити особливу увагу.

Розробку теорії і практики застосування методу проектів здійснив усесвітньо відомий американський філософ, психолог та реформатор освіти початку ХХ століття Д. Дьюї. Слід зауважити, що в американській системі освіти в цілому реалізовано ідеї та принципи, розроблені цим видатним реформатором освіти. Проблема педагогіки Дьюї присвятив чотири монографії: «Школа і суспільство» (1899), «Як ми мислимо» (1910), «Демократія і освіта» (1916), «Життєвий досвід і освіта» (1938). Своє ж педагогічне кредо він сформулював до виходу в світ цих монографій, у 1897 р. [1] і деталізував у статті «Дитина і програма» [2], у якій розглянув протилежність двох науково-дослідних програм – традиціоналістської і романтичної.

Головною ознакою розуміння методу проектів Д. Дьюї є те, що розв'язання дітьми поставлених перед ними навчальних задач має бути безпосередньо пов'язане із практичним життям та з інтересами самої дитини. На думку вченого, саме цей метод інтегрує зміст різних предметних галузей та допомагає подолати розрив між теорією і практикою у шкільному навчанні. Також Д. Дьюї підкреслював, що проект стає методом комплексного вивчення тієї чи іншої теми, навколо якої мобілізується і концентрується увага учнів і не може базуватись тільки на основі їхньої власної ініціативи, а повинен бути спільною ініціативою учителя і учня. Учений був переконаний, що учитель відіграє ведучу роль у спрямуванні пізнавальної діяльності учнів [10, с. 56] та стає помічником і консультантом дитини.

5. *Тестування та оцінювання.* «Оцінки в США – приватна справа учня, батьків та вчителя. Їх не оприлюднюють ні перед однокласниками, ні перед іншими батьками на батьківських зборах. Так само й в Україні відтепер оцінки мають ставити в щоденник учня на перерві. Лише з трьох предметів (мова, математика, природознавство) і лише з 3-го класу» [6].

У кожного американського учня є папка, завдяки якій учитель спілкується із батьками і навпаки (аналог нашого щоденника). Оцінки ставлять за результатами виконання тестів і прогресу дитини в цілому. При перевірці робіт учителі «не чіпляються» до перекреслень і виправлень, головне, аби відповідь була правильною.

В цілому в Сполучених Штатах результати навчання традиційно перевіряються саме у формі тестування. Крім того в Америці вже в початковій школі всіх дітей поділяють за рівнями здібностями. Це одна з характерних рис американських шкіл. Перед початком навчання у школі діти здають IQ тест. На підставі його результатів дітей розподіляють на групи, а вже від третього класу, всіх учнів тестують щорічно [7, с. 32].

Якщо школяр успішно проходить тестування, його можуть перевести в клас для обдарованих дітей, у якому більш складна та інтенсивна програма. Але буває і навпаки – дитина в наслідок тестування потрапляє в клас, де завдань менше, та й курс легше. Такий підхід, на нашу думку, якісно реалізує ідеї інклюзивної освіти, яка не обмежується в Америці спеціальною роботою з дітьми, що мають фізичні вади, а й ураховує інтелектуальні та творчі здібності.

Висновки і пропозиції. Система освіти США, безумовно, є величезним прикладом для української школи. Важливо, що педагогічні знахідки американців без перепон можна використовувати в практиці вчителя початкової школи в Україні, при цьому не потрібне прийняття нових законів чи підписання додаткових наказів. Головне розуміти, що навчання у школі може бути легким, цікавим, без стресів для всіх учасників освітнього процесу (дітей, батьків, учителя), таким, що не пригнічує бажання вчитися і не породжує негативу до школи, а навпаки, мотивує і зацікавлює та допомагає визначитися із життєвими пріоритетами.

У подальшому потрібно ширше вивчати досвід початкової ланки освіти зарубіжних країн й моделювати його у роботу вчителя-початківця. Й починати цей процес необхідно на етапі професійної підготовки у педагогічному ЗВО, шляхом вивчення навчальної дисципліни «Порівняльна педагогіка».

Список літератури:

1. Дьюї Дж. Моє педагогічне кредо / Джон Дьюї. URL: <https://altruism.ru/sengine.cgi/5/7/8/7/9>
2. Дьюї Дж. Дитя і програма / Дж. Дьюї. – Школа і дитина. – М. : АСОУ, 1921. – С. 5–20.
3. Локшина О. Стратегія Ради Європи в галузі шкільної освіти / О. Локшина // Шлях освіти. – 2002. – № 3. – С. 19–22.
4. Лунячек В.Е. Деякі практичні питання управління освітою в США / В.Е. Лунячек // Нова педагогічна думка. – 2008. – № 1. – С. 16–20.
5. Мельниченко Б. Метод проектів за рубежом: минуле і сучасне / Б. Мельниченко // Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати. Практико-орієнтований збірник. – К. : Департамент, 2003. – С. 133–136.
6. Нова початкова школа: на які моделі орієнтується Україна // Освіторія. – URL: <https://osvitoria.media/experience/nova-pochatkova-shkola-na-yaki-modeli-oriyentuetsya-ukrayina/>
7. Россбак О.В. Перший раз у перший клас. Американський варіант / О.В. Россбак // Педагогічна майстерня. – 2016. – № 9. – С. 31–35.

8. Як навчають в Америці // Новое время. – URL: https://nv.ua/ukr/opinion/kravchuk_t/jak-vchat-v-ameritsi-211033.html
9. America 2000. An Education Strategy. – Washington DC., 1991. – 18 p.
10. Dewey J. Experience in Education. The latter works of J. Dewey. Carbondale: Southern Illinois University Press, 1938. – Vol. 13. – 64 p.

Павленко Ю.Г., Рябчун Е.В.

Полтавский национальный педагогический университет имени В.Г. Короленко

НАЧАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ ПО-АМЕРИКАНСКИ И ЕГО УКРАИНСКИЕ ВОПЛОЩЕНИЯ

Аннотация

Статья посвящена изучению образовательной системы США. Осуществлен компаративный анализ основных подходов к образовательному процессу в американском начальном образовании для улучшения обучения и воспитания младших школьников в контексте современного реформирования системы образования в Украине. Выделены прогрессивные идеи, подходы и методы обучения, которые прошли проверку временем в начальном звене образования Соединенных Штатов Америки, уже получили интерес украинской педагогической общественности и заслуживают на дальнейшее воплощение в украинском образовательном пространстве. Рассмотрен американский опыт реализации лично ориентированного и индивидуального подходов в обучении и воспитании, организации демократического обучения, инклюзивного образования, использования здоровьесохраняющей образовательной технологии, игрового и проектного методов обучения, тестирования младших школьников. Определены возможности внедрения такой практики в Украине.

Ключевые слова: образовательная система, начальное образование, США, Новая украинская школа, реформирование образования, инновации в образовании.

Pavlenko Yu.G., Ryabchun K.V.

Poltava National V.G. Korolenko Pedagogical University

PRIMARY EDUCATION IN AMERICA AND ITS IMPLEMENTATION IN UKRAINE

Summary

The article is devoted to the study of the educational system of the United States. A comparative analysis of the main approaches to the educational process in American primary education has been made in order to improve the education and upbringing of junior pupils in the context of the current reform of the education system in Ukraine. The progressive ideas, approaches and methods of teaching, which have passed the time examination in the initial link of education of the United States of America, have already been of interest to the Ukrainian pedagogical community and deserve further implementation in the Ukrainian educational space. The American experience of realization of personally oriented and individual approaches in education and upbringing, organization of democratic education, inclusive education, use of health-care educational technology, game and project teaching methods, testing of junior pupils are considered. The possibilities of introducing such following in Ukraine are outlined.

Keywords: educational system, elementary education, the USA, the New Ukrainian School, reform of education, innovation in education.